

10. Сольонова О. О. Показання потерпілого як джерело доказів у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2018. 239 с.

11. Эйсман А. А. Заключение эксперта. Структура и научное обоснование. М.: «Юридическая литература», 1967. 152 с.

12. Криміналістична техніка: навчальний посібник / [Арешонков В. В., Біленчук П. Д., Волошин О. Г., Воробей О. В. та ін.]; за ред. А. В. Кофанова. Книга друга. Київ: КИИ, 2009. 416 с.

13. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтевський. К. : Кондор, 2008. 588 с.

14. Судова експертиза у кримінальному процесі / [Садченко О. О., Кулінич Н. Д., Соловей С. М., Шевченко О. В.]: навч.-практ. посібник. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2013. 233 с.

Александренко Олена Віталіївна,
науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблем криміналістичного
забезпечення та судової експертології
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЩЕ РАЗ ДО ПИТАННЯ ПРО ІННОВАЦІЇ В КРИМІНАЛІСТИЦІ ТА СУДОВІЙ ЕКСПЕРТИЗІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Останні роки відзначаються якісним зміненням окремих показників злочинності, що свідчать про підвищення її професіоналізму та інтелектуального потенціалу, який, не в останню чергу, пов'язаний із розвитком науково-технічного прогресу, особливо в інформаційно-комунікаційній галузі. Сучасні засоби зв'язку та ІТ-технології активно використовуються у злочинних цілях: полегшується доступ до матеріальних цінностей, змінюються способи підготовки, вчинення і приховування злочинів, з'являються нові їх види («комп'ютерні» злочини та ін.).

Для успішного і, що не менш важливо, швидкого встановлення усіх обставин злочинів і всіх причетних до них осіб правоохоронні органи мають випереджувати злочинців (або суттєво не відставати від нього) у використанні інноваційних науково-технічних засобів і технологій та пов'язаних із ними можливостей для розкриття та розслідування злочинів.

Насамперед інноваційні технології та їх впровадження в правоохоронну практику стосуються галузі судово-експертної діяльності як додатковий інструментарій і розширення можливостей досліджень різноманітних об'єктів, речових доказів з метою отримання доказової інформації в інтересах розслідування. Перспективними вказані технології представляються і для

криміналістики: для криміналістичної техніки, криміналістичної тактики і методики.

Вочевидь, що досягнути навіть у загальних рисах усе різноманіття і можливості сучасних технічних засобів і технологій в даній публікації неможливо через її обмежений обсяг. Тому розглянемо існуючі можливості їх застосування на прикладі сучасних можливостей судово-медичних експертиз, на вирішення яких виносяться питання щодо часу, причин, механізму настання смерті; давності поховання (в разі виявлення скелетованих останків), а також ідентифікація особи потерпілого. Відповіді на вказані питання мають найбільш важливе значення на початковому етапі розслідування, визначаючи подальші напрями проведення слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових заходів.

Аналіз спеціальної літератури показав існуючі, впроваджені в практику нові та суттєво вдосконалені методи ідентифікації в судовій медицині.

1. Питання визначення давності поховання трупів при експертизі скелетованих останків досі залишається одним з найбільш важких. Жоден з існуючих методів самостійно не дає відповіді на це питання. З цієї метою пропонується використовувати метод інфрачервоної спектрофотометрії (ІЧС) кісткової тканини, спектри якої змінюються в залежності від тривалості постмортального періоду.

2. Графічна реконструкція обличчя для встановлення особи потерпілого у випадках виявлення невідомих останків з ефективністю вищою за 70%.

3. Перспективною є також методика розмірних характеристик вушних раковин, яка є вільною від суб'єктивізму в описуванні («великі», «малі» та ін.) і гарантує статистично достовірне визначення індивідуальних розмірів вушних раковин незалежно від досвіду та професійних навичок спеціаліста.

4. Значні можливості щодо ідентифікації має методика створення 3D-моделей ушкоджень, слідів, травмуючих предметів. З їх допомогою може проводитися портретна експертиза за метричними і описовими ознаками зовнішності. А за моделями вушної раковини – порівняльні дослідження, яке доповнює базу ознак ідентифікації особи. Для створення 3D-моделей придатні дані, отримані за допомогою БПЛА (безпілотних літальних апаратів, які дозволяють здійснювати зйомку значних територій та об'єктів з висоти). Збереження 3D-моделей в різних форматах дозволяє поміщати їх в графічні редактори (Autodesk 3ds Max та ін.) та проводити подальше моделювання різних ситуацій з урахуванням даних слідства та використовувати створені сцени при проведенні ситуаційних експертиз. Застосування таких моделей-копій розширює можливості, підвищує наочність і доказове значення експертиз. На базі цифрових знімків можуть бути створені моделі різних об'єктів (труп, одяг з пошкодженнями, фрагмент кістки з переломами та ін.).

5. Одним з методів ідентифікації особи є спектральний аналіз мовних сигналів, який дає змогу виділяти стійкі ідентифікаційні ознаки, що характеризують біометричні параметри мовного тракту людини, яка говорить. Як спектроаналізатори можуть використовуватися персональні комп'ютери з встановленим спеціалізованим програмним забезпеченням («Justiphone» та ін.)

6. До сучасних методів, які можуть у ряді випадків бути незамінними порівняно з існуючими, належить «Віртопсія» (віртуальна аутопсія) – наступний напрям розвитку аутопсії, який дозволяє отримати необхідну інформацію про травми кісток і м'яких тканин, не вдаючись до механічного розтину тіла. Цей метод вже впроваджений у судово-медичну експертизу ряду країн (Німеччина, Франція, Велика Британія, США, Ізраїль, Австралія). Віртопсія дає змогу отримати 3D зображення з можливістю поглянути на подію у віртуальній реальності.

7. Серед методів досліджень речових доказів можна назвати: використання цифрових фотознімків в якості об'єктів медико-криміналістичного дослідження слідів-нашарувань крові; доказові методи встановлення слідів крові, висновки яких містять однозначну інформацію про наявність або відсутність крові людини [1, с. 146, 150–152].

З наведеного видно, що потенціал судово-медичних експертиз є достатнім для вирішення усіх можливих питань, важливих для встановлення обставин вчинення злочинів. За сучасних умов взаємодії з експертними установами країн Європейського Союзу та ін. цей арсенал можливостей може бути ще значнішим. Проте, на наш погляд, проблема щодо активного використання сучасних інновацій і технологій у правоохоронній діяльності полягає дещо в іншому.

На заваді активному і широкому використанню сучасних можливостей інноваційних технологій в розслідуванні злочинів стоїть одна, але, як свідчить практика, складна для швидкого та остаточного вирішення проблема – недостатній професіоналізм і кваліфікація працівників правоохоронних органів (слідчих, працівників оперативних та інших підрозділів Національної поліції, прокурорів) і суду, точніше - їх обізнаність щодо таких можливостей, потенціалу судових експертиз і кола вирішуваних судовими експертами питань. Як результат, не ставляться важливі для вирішення питання, дослідження не проводяться або проводяться не у повному обсязі, що обмежує слідство в отриманні доказової/криміналістично значущої інформації. Чинний КПК України, на відміну від свого попередника, не містить подібної статті 200 КПК 1960 р. норми, яка давала право експерту в разі виявлення фактів, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені питання, вказати на них в своєму висновку.

Сподіваємося бути почутими криміналістичною спільнотою і на те, що «спільні зусилля практиків і теоретиків дозволять скоротити розрив між злочинним і законним використанням сучасних цифрових технологій, будуть сприяти підвищенню якості розслідування...» [2, с. 27].

Список використаних джерел

1. Материалы Международного конгресса и научно-практической школы «Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики» // Судебная медицина: наука, практика, образование. 2018. Том 4. № 1s. 175 с.
2. Ищенко Е. П. У истоков цифровой криминалистики // Вестник Университета имени О. Е. Кутафина (МГЮА). 2018. № 3. С. 15–28.

Амеліна Анна Сергіївна,

професор кафедри фінансових розслідувань
Університету державної фіскальної служби
України, кандидат юридичних наук, доцент

СЛІДИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Як відомо, сліди відображають особливості механізму слідоутворення та змісту інформації. Сліди відображають особливості механізму вчинення кримінального правопорушення і «створити основу для розпізнання у початкових даних у щодо характерного способу вчинення кримінального правопорушення за ознаками» [1, с. 45–46].

Теоретичним проблемам вивчення слідів злочину, механізму слідоутворення, властивостей слідів у криміналістиці розробляли такі вчені, як І.Г. Александров, Л.П. Брич, Р.С. Белкін, Є.Ф. Буринський, Г.Л. Грановський, О.О. Дудуров, І.Ф. Крилов, Б.І. Шевченко, І.Н. Якимов, М.П. Яблоков та інші.

У кримінальних правопорушеннях у сфері господарської діяльності, так званими, слідами можуть виступати: предмети (наприклад: скляні пляшки, алкогольні напої, системні блоки, CD-диски, комп'ютерна техніка, марки акцизного податку, вилучена горілка); ідеальні сліди, а також документи, які містять криміналістично значущу інформацію. Таку позицію поділяє і В.В. Лисенко, який зазначає, що «залежно від змісту дій, які виконуються у ході здійснення підприємницької діяльності, сліди кримінального правопорушення набувають відображення у предметах, документах та пам'яті людей» [2, с. 74].

Оскільки одним з основних джерел доказів у кримінальних провадженнях щодо вчинення кримінального правопорушення у сфері оподаткування є документи, то відповідно і першочергові слідчі (розшукові) дії та заходи забезпечення кримінального провадження у їх досудовому розслідуванні мають бути спрямовані на якнайшвидший та найбільш повний збір всіх документів, які стосуються господарських операцій, відображення яких в податковому обліку призвело до несплати податків.